

In gesprek met

MARIJE KOOL

nieuwe directeur Museum van de Geest

‘We zijn een uniek museum’

Mentale gezondheid is wereldwijd een actueel thema. Veel mensen komen er zelf of via hun omgeving mee in aanraking. Museum van de Geest zet dit onderwerp in de spotlights. Sinds juli is Marije Kool de nieuwe directeur. “Ik wil relevante kwesties rond geestelijke gezondheid voor een breed publiek toegankelijk maken.”

Aan de hand van persoonlijke verhalen, wetenschap, hedendaagse kunst en levensvragen belicht Museum van de Geest de menselijke geest en de geschiedenis van de omgang met geestesziekten. Het belevingsmuseum maakt mentale gezondheid bespreekbaar. Het bevindt zich op twee locaties. In het monumentale Dolhuys in Haarlem, een 14-eeuws pest- en leprozenhuis, en in het gebouw van H'ART Museum in Amsterdam, collectie Outsider Art.

‘Haarlem heeft goud in handen met dit museum’

Marije Kool staat sinds de zomer aan het hoofd van het museum. Ze heeft vijftientig jaar ervaring in de cultuursector. De afgelopen tien jaar was ze zakelijk directeur van achtereenvolgens het Zaans Museum en Teylers Museum. Museum van de Geest verkeerde vorig jaar in zwaar weer. Een faillissement dreigde.

“Het museum is echt op het nippertje gered. De gemeente Haarlem geeft ons helaas geen structurele subsidie, maar had wel een reddingsplan geformuleerd. Ook was er een crowdfundingactie. Veel particulieren, bedrijven en betrokken organisaties hebben ons via die actie financieel gesteund waardoor het museum een doorstart kon maken en nu nog open is. Daar zijn we heel dankbaar voor. We zijn met een nieuw bestuur keihard aan het werk om het museum ook echt te behouden, wat een behoorlijke uitdaging is. Alle musea in Nederland kosten geld en hebben een fundamentele basisfinanciering nodig voor het beheer en behoud van de collectie, onderhoud van de panden en het ontwikkelen van de presentaties en educatieve projecten. Aangezien bij Museum van de Geest een structurele basisfinanciering zo goed als ontbreekt zijn onze financiële problemen nog niet over. We hopen op meer steun vanuit private financierders, fondsen en bedrijven, en in de toekomst ook op structurele steun vanuit de overheid. Daar ga ik samen met het bestuur hard mijn best voor doen. Gelukkig steunen de GGZ-instellingen het museum nog steeds. Het bedrag is wel verminderd ten opzichte van

wat het ooit was. We zullen de financiering breder moeten zoeken.”
“Museum van de Geest zit in één van de oudste panden van Haarlem. Sinds 1319 is het gebouw voornamelijk ingezet rond geestelijke gezondheidszorg. Eerst als leprahuis en later als plek waar geesteszieken, destijds ‘dollen’ genoemd, werden verpleegd. Het is een pand met geschiedenis en nu alweer twintig jaar een museum over mentale gezondheid. Een unieke combinatie. Bovendien ligt het museum op drie minuten lopen van het station, hebben we een prachtig café met heerlijk terras middenin een stadspark. Een interessante plek voor Haarlem en de omgeving.”

WAT IS HET BELANG VAN DIT MUSEUM?

“In Nederland zijn wij het enige museum waar mentale gezondheid centraal staat, één van de meest relevante onderwerpen die er in de maatschappij spelen momenteel. Daarmee zijn wij een belangrijk museum in

het land. We hebben veel raakvlakken met wat er speelt in de samenleving rondom mentale gezondheid. Dementie bijvoorbeeld is inmiddels de meest voorkomende aandoening waar mensen aan overlijden. In 2024 maar liefst 17.339 mensen. Onder jongeren is depressiviteit een ongelooflijk groot thema door maatschappelijke factoren als sociale media, prestatiedruk, klimaatverandering en geopolitieke dreiging. Bedrijven spenderen veel geld aan personeel dat thuis zit met een burn-out. Ik denk dat deze ontwikkelingen in onze huidige maatschappij de komende jaren niet minder zullen worden. In Museum van de Geest maken we deze onderwerpen bespreekbaar. Daarin zijn wij uniek.”

WAT ZIJN JE PLANNEN DE KOMENDE PERIODE?

“Geestelijke gezondheid kan niet genoeg aandacht krijgen. In het museum willen wij dit thema nog meer voor het voetlicht brengen door middel van onze vaste presentatie,

nieuwe programma’s en tentoonstellingen. We gaan naar één grote expositie per jaar over een relevant onderwerp in plaats van verschillende kleine tentoonstellingen. Dat scheelt ook in kosten. In januari openen we een expositie over de kunst van het ouder worden, met aandacht voor de fysieke, sociale en mentale dilemma’s, en ook voor dementie. Voor het jaar daarna zijn we bezig met een grote tentoonstelling over geestelijke gezondheid en muziek. Denk aan muzikanten als Amy Winehouse, Avicii en Kurt Cobain van de band Nirvana. Het zijn artiesten die mentaal tegen grenzen aanliepen met uiteindelijk een fatale afloop.”

“In de zomerperiode willen we programma’s organiseren voor gezinnen. Geestelijke gezondheid is best een zwaar onderwerp. Het is fijn als er ook ruimte is voor lichte en ‘leuke’ activiteiten, zoals een speurtocht. Volgend jaar vinden de Special Olympics plaats in Haarlem. Een sportevenement voor mensen met een verstandelijke beperking. ➤

Wij wijden een tentoonstelling aan de deelnemers waarvan een aantal in ons Museumcafé werkzaam is. Ze helpen in de bediening, in de keuken en sinds kort ook bij de technische dienst, waardoor ze onderdeel van de samenleving zijn. We werken hierin samen met de Hartekamp Groep. Ik hoop dat ons museum het centrum van de Special Olympics wordt.”

WAT IS HET DOEL VAN HET MUSEUM?

“Wij zijn twintig jaar geleden als museum opgericht vanuit de GGZ-instellingen. Zij hebben hun collectie aan ons overgedragen. Die beheren en conserveren wij en stellen die tentoon. De originele gedachte was het tonen van de psychiatrische historie vanuit medisch oogpunt. Het museum maakte de ommezwaai naar de thematiek rond mentale gezondheid. Het onderwerp is veel breder getrokken, met zowel historische objecten als hedendaagse kunst met als doel mentale gezondheid bespreekbaar te maken. Het is een actueel thema, veel mensen komen er zelf of via hun omgeving mee in aanraking. Toch spreken we er weinig over. Laten we meer de dialoog met elkaar aangaan.”

IS MENTALE GEZONDHEID NOG STEEDS TABOE?

“Ik denk inderdaad dat er nog steeds een taboe op rust. Mensen schamen zich wellicht. Vorig jaar ben ik hier met mijn collega's van Teylers Museum als bedrijfsuitje op bezoek geweest. Na afloop tijdens de lunch in de Zorgzaal raakten we met elkaar in gesprek. Door wat we gezien en ervaren hadden in het museum kwamen allerlei persoonlijke verhalen op tafel. Het waren gesprekken die we normaal nooit voeren, ze gingen veel dieper. Ik voelde de ruimte om mijn angst voor autorijden, met name door tunnels en over bruggen, te delen. Ik bleek niet de enige, collega's vertelden over hun eigen angsten. Het is waardevol hier samen open over te spreken, het maakt het lichter. Heel bijzonder om te zien wat dit museum tweeweg kan

brengen. Het belangrijk is dat we loskomen van dat stigma van schaamte en niet langer zwijgen. Mentale gezondheid is onderdeel van het leven. Bovendien wat is normaal en wat is abnormaal?”

WAT IS DAN NORMAAL OF ABNORMAAL VOLGENS JOU?

“Ik denk dat veel mensen zich normaal wanen, maar het wellicht niet zijn of die normaal willen zijn en dat ook zo uitdragen. Misschien is niemand wel normaal. We maken allemaal wel eens situaties mee waarvan we ons afvragen of dit normaal is. Ik tel graag bijvoorbeeld, als ik water uit de kraan drink tel ik mijn slikbewegingen en bij het traplopen de treden. Hebben andere mensen dit ook? Ik denk dat iedereen wel zo zijn eigenaardigheden heeft.”
“In Museum van de Geest zie ik interessante kunstwerken van mensen met een vrije en bijzondere geest. Wellicht is dat ook nodig om kunst te kunnen maken. Ik denk dat het tweeledig is, kunst creëren kan ook helend

‘Misschien is niemand wel normaal’

werken. Gekte en genialiteit liggen vlak bij elkaar, zegt men. Ik vraag me dan gelijk af wanneer er sprake is van gekte of van genialiteit?"

WAT BEDOELLEN JULLIE MET: ‘ONTDEK HET KUNSTWERK TUSSEN JE OREN’?

"Ik geef een persoonlijk voorbeeld. In maart heb ik een auto-ongeluk gehad waarbij ik tegen een lantaarnpaal klapte. Ik was afgeleid door een gevallen koekje. De airbags kwamen recht tegen mijn gebukte hoofd aan. Daardoor liep ik een flinke hersenschudding op. Ik kon drie maanden zo goed als niets, naast mijn gezin geen mensen om me heen hebben en ook geen prikkels en beeldschermen verdragen. Het enige dat hielp was totale rust. Het was zo'n intense periode. Als het niet goed functioneert in je hoofd, sta je van het ene moment op het andere buiten de maatschappij. Ik realiseerde me dat het echt een 'kunstwerk' is tussen je oren. Wat de geest allemaal doet en aankan, ongelooflijk. Hoe vervelend het ongeluk en de nasleep ook was, die bewustwording was zeer waardevol. Het is namelijk waar dit museum over gaat."

WAAROM HEB JE GESOLLICITEERD OP DEZE BAAN?

"De mogelijke sluiting van dit museum ging me echt aan het hart. Ik was na mijn bezoek vorig jaar zo onder de indruk van wat hier allemaal gebeurt, dat mocht niet verloren gaan. Ik vond het onbegrijpelijk dat een museum rond deze actuele thematiek in zo'n zwaar weer zat. Hier moet toch iets fantastisch van te maken te zijn, dacht ik bij mezelf. Vanaf dat moment ontstond een motivatie. Ik heb ook mensen in mijn omgeving die met mentale gezondheid te maken hebben. Ouderen bijvoorbeeld met Alzheimer en ook iemand die uit het leven is gestapt door een depressie."

"Ik vind het belangrijk wat we als abnormaal zien bespreekbaar te maken. Ik kijk daarbij ook naar mezelf. Waarom heb ik bijvoorbeeld mijn angst voor autorijden niet eerder openlijk gedeeld met anderen? Zo vreemd is het niet. Wij noemen dat hier 'de roze olifant', inmiddels een centraal beeldmerk van het museum. Een verwijzing naar het bespreekbaar maken van wat we meestal niet benoemen."

"Gedurende de sollicitatieprocedure groeide mijn motivatie. Ik begreep dat hoe groter de

financiële problemen werden, hoe meer sollicitanten afhaakten. Bij mij ontstond een steeds grotere drive en die viel op natuurlijk. Ik hou wel van een uitdaging en zie echt mogelijkheden voor dit museum. Samen met een geweldig team van vaste medewerkers en een grote groep vrijwilligers gaan we ervoor. Het is zo bijzonder hoe zij de twee locaties de afgelopen periode draaiende hebben gehouden. Ik zou gek zijn als ik deze uitdaging niet aanga."

JE GAAT UIT VAN EEN GOEDE AFLOOP?

"Ik zou het absurd vinden als het museum het niet redt. Haarlem heeft hiermee goud in handen. Het wordt tijd dat we het gaan verzilveren." ★

Op zaterdag 11 oktober is er een sponsorloop voor en door Museum van de Geest. Marije roept iedereen op om mee te lopen en mentale gezondheid bespreekbaar te maken. Alle informatie staat op de website www.museumvandegeest.nl In Museum van de Geest / Outsider Art in Amsterdam is tot en met februari 2026 de tentoonstelling Animal Therapy te zien.

Tekst: Meta van der Meijden. Fotografie: Christhilde Klein